

Kyrkohandbokens böner.

(Reflektioner i anledning av revisionsförslaget¹⁾).

Med en obetydlig förenkling av problemet kan man göra det påståendet att liturgien i våra gudstjänstordningar och kyrkliga handlingar har två beståndsdelar, nämligen läsningar ur den heliga Skrift och böner. Vad de liturgiska formulären därutöver omfatta av förmaningar, alloktioner och ingresser är förhållandevis så obetydligt, att det icke behöver anses rubba det gjorda påståendet.

Läsningarna ur Skriften utgöra grundlaget både reelt och formellt för bönerna; reelt därför att bönerna till sitt innehåll skola hämta sina tankar ur Skriften, formellt därför att liturgiens enhetlighet kräver att språket i bönerna ta hänsyn till språket i den svenska bibeln.

Det är värt att hålla i minne hurusom den innevarande generationen har upplevat en för det liturgiska nydaningsarbetet betydelsefull händelse, då den svenska kyrkan år 1917 mottog en ny kyrkobibel, som i realiteten var den andra svenska bibelöversättningen. Vi ha haft blott två översättningar: 1541 och 1917 års. De mellanliggande biblarna, Gustav den andre Adolfs och Karl den tolfte, ha blott varit överarbetningar och korrigeringar av Gustav Wasas bibel. En verkligt ny bibelöversättning godkändes först 1917. Jag bortser då från den övergångsperiod som de tillåtna normalupplagorna (GT 1903, NT 1883 och 1912) bildade. Denna period innebar en uppmjukning, och avsatte spår i liturgien därmed att de fasta läsningar ur Skriften inom ritualen fr. o. m. 1894 hämtades ur provöversättningarna, men intill 1917 upptog EB officiellt den gamla kyrkobibels text. Införandet av den nya översättningen i de liturgiska läsningarna innebar i själva verket något ganska revolutionerande. Ett av de båda grundbeståndsdelarna i liturgien hade därmed fått en ny gestalt.

Språkligt sett har i all synnerhet breven i NT fått en alldeles ny dräkt. I den äldre kyrkobibeln präglades epistlarna stilistiskt av en invecklad satsbyggnad med långa perioder. Den nya kyrkobibeln har låtit de långa perioderna ersättas av kortare meningar. Detta är högst betydelsefullt för det andra momentet i liturgien, nämligen bönerna, därför att dessa sakligt stå närmast epistlarna av bibels böcker.

Medan skriftläsningarnas språk sålunda i hög grad intill 1917 bevarade reformationstidssvenskans karaktär, erhöles bönerna i

¹⁾ I denna uppsats brukas följande förkortningar:

KH = Kyrkohandbok, i regel den nu gällande av år 1917.

E = Förslag till revision av Den svenska kyrkohandboken, avgivet av Erling Eidem.

EB = Den svenska evangelieboken av år 1921.

DSK: A. Adell: Den svenska kyrkohandboken (C. W. K. Gleerups förlag, 1938).

stor utsträckning sin gestalt under 1800-talet. 1894 års KH meddelar visserligen de fasta läsningarna i casualia och mässa efter 1883 års provöversättning, men bönerna behandlades uppenbarligen icke efter samma språkliga principer; de behöllo väsentligen sin prägel av uppstyilat retoriskt talesätt. Detsamma gäller om 1917 års KH: den meddelar alla textläsningar efter 1917 års kyrkobibel, men återger böneformulären i praktiskt taget oförändrat skick efter 1894 års KH. Den mycket stora språkliga omändringen, som skett i bibelöversättningen och därmed i liturgiens läsningar, har icke påverkat språket i bönerna i nu gällande KH.

Våra nuvarande liturgiska ordningar bestå sålunda av formellt mycket disparata element. I några fall har det gamla svenska kyrkospråket bevarats, såsom i syndabekännelsen *Jag fattig syndig människa*. Denna har sedan 1531 endast helt lätt retuscherats. I andra fall såsom i mässans högtidsböner har 1800-talets högtävande, ordrika språk bibehållits. I andra åter, såsom nattvardens instiftelseord och flertalet andra bibelcitats, samt i de de-tempore-bestämda läsningarna följes den nya kyrkobibeln språkbruk.

Språkligt sett är alltså 1917 års KH präglad av bristande homogenitet.

Ett steg mot ytterligare enhetlighet togs med 1921 års EB. Sön- och helgdagarnas kollektböner redigerades då efter åtminstone liknande principer som 1917 års bibelöversättning.

Spörsmålet om liturgisk, stilistisk enhetlighet torde knappast ha föresvävat 1926 års handboks-kommitterade. Förslaget synes över huvud icke hava eftersträvat stilistisk enhetlighet och har alldeles icke utarbetats efter liknande principer som bibelöversättningen 1917.

Det synes mig böra betecknas som en av de största förtjänsterna i det av ärkebiskop E. Eidem framlagda *Förslag till revision av Den svenska kyrkohandboken*, att det i så väsentlig grad visar sig bemästra det formella problemet. Han har i hög grad lyckats åt sitt förslag skänka en enhetlig stil, som likväl icke på ett hårdhänt eller schablonmässigt sätt utplånar spåren av de gångna sekternas liturgiska strävanden. KH har av honom blivit varsamt men grundligt genomarbetad efter fasta regler. Hela materialet har blivit språkligt sett överarbetat efter principer, som nära ansluta sig till den gällande bibelöversättningens. (Se närmare härom i min: *Den svenska kyrkohandboken* s. 16 f.) Detta synes mig vara en utomordentlig förtjänst.

Den språkliga reda och fasthet, liksom den stilistiska enkelhet, som präglar E, gör att förslaget måste betecknas som ett utomordentligt framsteg om det jämföres med gällande KH av år 1917 eller med *En liten bönbok* i EB eller med 1926 års handboksförslag. Överhuvud torde icke något så betydelsefullt och framtidsdugligt bidrag till det liturgiska reformarbetet ha lämnats under den sista mansåldern. Ett fullföljande av arbetet efter de linjer E uppdragit bör tillförsäkra vår kyrka en KH av hög klass och ge åt

våra liturgiska formulär en enhetlig och dock icke monoton prägel.

Går jag till en granskning av E ifråga om de båda elementer varav liturgien består så kan jag beträffande de fasta textläsningarna i ritualen i korthet resumera min framställning i DSK (s. 33) sålunda: de gamla texterna hava granskats och sovrats, nytt präktigt material har framförts; texterna hava uppställts redigt och klart. Som önskemål antecknas att särskilt vid installationer, vinningar och invigningar åtminstone någon längre läsning bör meddelas, avsedd att fördelas på flera assistenter.

I denna uppsats vill jag huvudsakligen ägna uppmärksamheten åt bönerna, framför allt åt bönespråket i E.

Den predikande bönen.

Den första frågan rör spørsmålet huru E förhåller sig till den art av predikande bönespråk, som ofta karaktäriserat det sista århundradets nyskapelser eller omarbetningar. Detta bönesätt kan snarast beskrivas som en retorisk deklamation inför Gud, i vilken Guds höghet eller människans eget elände och ringhet beskrives medan talaren adresserar sig till Gud. Skillnaden mellan denna art av predikande bön och den klassiska liturgiska bönen kan — vad den formella uppbyggnaden angår — enklast åskådliggöras med de båda bönerna i Lk 18. Fariséens bön är en predikobön: »Jag tackar dig, Gud, för att jag icke är såsom andra människor, rövare, orättrådiga, äktenskapsbrytare; ej heller som denne publikan. Jag fastar två gånger i veckan; jag giver tionde av allt vad jag förvärfvar». Som en kontrast därtill också i formellt hänseende står publikanens bön: »Gud, miskunda dig över mig syndare.»

En titt på bönerna i 1811 års KH, i synnerhet i dess andra kapitel, ger belägg på i huru hög grad det förra århundradet tillägnat sig den predikande bönestilen. 1894 års KH betecknar ett begynnande försök att avlägsna vår kyrka från detta manér. Men också i denna KH finnes en mångfald av dessa retoriska böner. Jag hänvisar till Kap. 2 nr. 8: *Bön på Kristi himmelsfärdsdag*, vars ingress lyder sålunda: *Helige Frälsare! Du har fullbordat ditt stora återlösningsverk. Såsom evig konung har Du satt Dig vid Guds höggra sida och himmelens härskaror tillbedja Dig. Även vi komma nu inför Dig med tillbedjan, tack och lov att Du har återlöst oss åt Gud med ditt blod och banat oss vägen till himmelen. Men ännu äro vi gäster och främlingar på jorden.* — Först därefter vidtar den egentliga bönen.

Denna retoriska predikostil har i ganska hög grad präglat de år 1921 meddelade bönerna i EBs *En liten bönbok*. Ett enda exempel må anföras. Under nr 52 meddelas för aftonandakten på adventssöndagen följande icke signerade bön: *O Herre Jesus Kristus, med allt skäl fröjdar sig din kristenhet på denna dag. Vi som äro din hjord och dina får glädjas över att du, våra själars herde, kommer till oss. Vi som äro sargade och svaga fröjda oss över*

att du besöker oss, du alla människors hjälprike läkare. Vi fattiga äro gläda, eftersom du, o Herre, närmar dig oss med rika skänker. Kom dag för dag till våra hus och hem...

Denna bönestil drar fram bibliska och goda tankar, vilka förträffligt skulle ägna sig till råmaterial för bön, men materialet bearbetas icke, det endast anhopas. Resultatet blir i bästa fall en god meditation, i sämsta fall en högtravande uppvaktning för det högsta majestätet.

Det bör påpekas att i två slag av böner, en viss användning av denna bönestil kan vara tillätlig: det gäller syndabekännelserna (märk dock den förträffliga syndabekännelsen ur Psaltaren 51!) och prefationerna. Båda dessa bönegrupper intaga en viss särställning, som jag i detta sammanhang ej har tillfälle att närmare behandla.

Huru har nu E förhållit sig gent emot denna ytterst vanliga bönestil?

En karaktäristisk nytillkommen bön synes mig föreligga i kollektbönen i den nyskapade högtidligare formen för nattvardsgudstjänst (s. 52), som lyder sålunda:

O barmhärtige, nåderike Gud, du som, dig till ära och oss till salighet, genom ditt levande ord och dina heliga sakrament bygger dig en kyrka och församling på jorden. Vi bedja dig att du värdes upplåta våra öron till att rätt akta på vad du, genom din Ande, vill säga oss, och att du värdes bereda våra hjärtan till att i botfärdighet och tro mottaga din kärleks gåva, som i din Sons nattvard räckes oss.

Denna vackra bön synes mig i många avseenden sakligt och stilistiskt vara karaktäristisk för sin upphovsman. Med glädje och tacksamhet konstateras först att bönen är fri från den retoriska, stilen. Detta är också regel inom förslaget, dock icke utan undantag.

I bearbetningen av de gamla högtidsbönerna för högmässan har E ofta retuscherat bort de retoriska uttrycken. (Jämför t. ex. högtidsbönen på första söndagen i advent i gällande KH och i E.)

På andra ställen däremot har E bibehållit den gamla stilen. Den ovan citerade högtidsbönen på Kristi himmelfärdsdag har hos E följande gestalt (s. 106):

Helige Frälsare. Såsom evig konung har du satt dig på Guds högra sida, himmelens härskaror tillbedja dig. Också vi komma nu inför dig med tack och lov för att du har återlöst oss åt Gud och banat oss vägen till himmelen. Men ännu äro vi gäster och främlingar på jorden. Så hjälp oss väl igenom tidens nöd...

Högtidsbönerna på nyårsdagen och långfredagen, men framför allt på tacksägelsedagen ha i E alltfört bevarat rätt mycket av sin deklamatoriska karaktär. De skulle efter min uppfattning vinna på att omarbetas, så att de helt finge bönekaraktär. I mycket hög grad gäller detta även om andra böner, särskilt bönerna i avdelningen böner och förböner under särskilda förhållanden (s. 109 ff.)

samt bönen vid kyrkoinvigning (s. 190, märk de båda första avdelningarna).

Huru vanskelig den predikande bönen är förstår man törhända äldre bäst, när man finner att den bedjande glömmet att han talar till gudomen och i stället omtalar den. Tre exempel härpå må framdragas, alla tre ur böner riktade till den andra personen i gudomen, till Kristus. I morgonbönen för fastan (s. 83), som börjar med orden *Herre Jesus, vår store Överstepräst*, förekommer bl. a. *Låt ordet om ditt kors bevisa sig såsom en Guds kraft till frälsning*. Juldagens högtidsbön (s. 104) börjar som en bön med en åkallan av *Barmhärtige Gud, kärleksrike Fader*, men vänder sig sedan till Kristus: *Dig vare evigt lov, Herre Jesus Kristus, och fortsätter: Vi tacka dig för att du, som är alla herrars herre, har blivit vår broder, på det att vi med dig skulle bliva Guds barn*. Himmelsfärdsdagens högtidsbön, (s. 106) riktad till Kristus innehåller bl. a. följande: *Också vi komma nu inför dig med tack och lov för att du har återlöst oss åt Gud*. Här synes man ha glömt att man i bönen talar till och icke om gudomen, och att Kristus givetvis icke kan skiljas från gudomen.

Knappast lämpligt är uttryckssättet i kyrkoinvigningensbönen (s. 190), som börjar sålunda: *Lovad vare du, evige, allsmåttige Herre, du fädernas Gud och barnens*. Där omnämnes nattvardsgästerna *Giv dem som här framträda till Herrens bord*. Den Herre, som här omtalas, är uppenbarligen Kristus icke den Herre, som åkallas i ingressen.

Satsbyggnaden.

I sin efterskrift skriver ärkebiskopen (s. 251): »Förslaget åsyftar förenkling i uttryckssättet. Invecklade satsbyggnader, t. ex. flera på varandra underordnade relativsätser, förenklas. Långa meningar uppdelas i flera eller förkortas genom strykning. Understundom företagas retuscheringar i språklogikens intresse.

Vid rytmens krav har genomgående stort avseende blivit fäst. Förslaget söker bjuda formuleringar som på ett naturligt sätt låta sig fraseras. Allt för korthuggna sätser, vilka ej passa samman med den liturgiska stilens rytm, äro undvikna.»

Den uppmärksamme läsaren av ärkebiskopens handboksförslag har näppeligen kunnat undgå att iakttaga huru välgörande den efter dessa stilistiska principer verkställda överbearbetningen har varit för de liturgiska aktstyckena. Jämför syndabekännelsen *Barmhärtige Gud, allgode Fader* i dess nya och dess gamla gestalt eller juldagens högtidsbön.

I några fall torde en ytterligare förenkling vara önskvärd. Jag anför ett exempel ur morgonbönen vid ottesång under pingsttiden: *Vi bedja dig, att såsom du rikligen har förlänat apostlarna din Helige Ande, du ville utgjuta honom också över oss*.

Bibliska allusioner.

Det har i alla tider inom den kristna gudstjänsten varit ett utmärkande drag att dess liturgi varit genomvävd av bibliska uttryck och vändningar. För den trogne bibelläsaren har detta givetvis varit icke blott av affektionsvärde utan också en hjälp till uppfattningen och till den rätta förståelsen av liturgien.

Också de nuvarande svenska liturgiska ordningarna äro på enahanda sätt genomvävda av bibliska uttryck. Men självfallet ha dessa hämtat sin form från den äldre svenska bibelns ordalydelse. Huru bör man nu förfara vid en liturgisk reform, då en ny kyrkobibel har fastställts?

Det bör vara klart att, då böner och allokutioner nyskapas, böra de bibliska allusionerna överensstämma med den nya kyrkobibeln. Däremot kan det knappast begäras eller anses lämpligt att varje bibliskt uttryck i gamla böner skall omredigeras till full överensstämmelse med den nya översättningen. Det mycket stora antalet av bibelallusioner i våra liturgiska formulär skulle redan göra detta omöjligt. Man instämmer därför gärna med E i hans ord (s. 252): »En fullständig konformation med 1917 års svenska kyrkobibel i fråga om bibliska uttryck och allusioner har icke ansetts vare sig nödig eller önskvärd. Det torde icke föreligga något hinder för att liturgien kan återspegla ett äldre stadium».

Gloria citeras sålunda alltfört i E liksom i KH efter normalupplagan av år 1883, vilket är musikaliskt till fördel. Ur samma förlaga är exempelvis juldagens introitus -växelsång anförd. Här emot synes mig intet vara att anföra.

På några punkter kan emellertid ifrågasättas om icke en konformation med bibeltexten är lämplig eller nödvändig. Till de lämpliga ställena räknar jag den inledande växelsången på Heliga trefaldighetssöndag, där prästen sjunger bl. a.: *Av honom och genom honom och till honom äro alla ting. Halleluja* (Ro 11:36 enligt ordalydelsen i 1883 års översättning). Församlingen svarar: *Honom vare ära i evighet. Halleluja*. Här är synbarligen ordalydelsen i 1917 års kyrkobibel att föredraga, där det platta *alla ting* utbytt mot *allting* och *vare ära* ersatts med *tillhör äran*. Denna växelsång torde böra bringas till överensstämmelse med dagens evangelietext. Musikaliskt sett skulle den vinna på ändringen.

Sakligt och rytmiskt synes mig också ordalydelsen i nya kyrkobibelns Psalt. 46:2 vara bättre när den användes som inledande växelsång på reformationsdagen. Där står *En hjälp i nöden, väl beprövad*, medan 1903 års normalupplaga översätter stället så: *En hjälp i nödens tider, väl beprövad*.

Viktigare synas mig de ställen vara, där den nya kyrkobibeln brukar religiösa begrepp i annan betydelse än den äldre. Att här bevara den gamla terminologien torde vara vanskligt eftersom den nödvändigt kommer att snart nog försvinna ur predikan och därför kommer att missuppfattas det uppväxande släktet.

Ett exempel må vara nog. I 1917 års bibel brukas ordet *salig*, så vitt jag kunnat finna, genomgående i betydelsen av *lycklig* (Jfr Mt 5: 3 ff., Gal. 4: 15, Ub 1: 3 o. a.). Tidigare har ordet även brukats i betydelsen *frälst*. Efter den gamla bibelöversättningen lydte evangeliet på annandag pingst (Jh 3: 17) sålunda: *Ty icke hafwer Gud sändt sin Son i werldena, att han skall döma werldena, utan på det att werlden skall warda salig genom honom*. I evangelieboksupplagorna efter 1917 lyder stället som bekant: *för att världen skulle bliva frälst*. I högtidsbönen på missionsdagen (s. 107) behåller E, efter gällande KH, uttrycket *för att världen skulle warda salig genom honom*. I sådana fall synes man berättigad att fråga om icke en konformation med bibeltexten är nödvändig för ett anledning till missförstånd icke skall givas.

Aldre teologiska termer.

En fråga är i vilken utsträckning liturgien kan och bör konservera termer från en äldre teologisk skola, termer som icke återfinnas i bibeln och som därför, i den mån som de icke numera brukas, bliva oförstådda av det uppväxande släktet. E har reducerat deras antal. Ur morgonbönen vid ottesång under julen (s. 82) har han ersatt ordet *mandomsanammelse* med *födelse*, vilket torde vara nödvändigt, även om ordet *födelse* icke innefattar allt vad som ligger i *mandomsanammelse*.

Däremot har E bibehållit ordet *återlösning*. (s. 83 morgonbön för fastan: *och bedja dig om nåd att rätt kunna besinna huru dyrt vi äro återlösta*; s. 106 högtidsbönen på Kristi himmelsfärds dag: *du har återlöst oss åt Gud*). Ordet *återlösa* förekommer icke i vårt NT. (1 Petr. 1: 18 som i gamla översättningen lydte: *Och weter, at I icke med förgängeligt silf eller guld igenlöste ären* lyder nu: *det är icke med förgängliga ting, med silver eller guld, som I haven blivt »lösköpta»*). Ordet *återlösning* förekommer visserligen som rubrik i lilla katekesen över andra artikeln, men fråga är om begreppets innebörd kan förväntas vara bekant för den större delen av menigheten.

I detta sammanhang tillåter jag mig påpeka ett annat svårfattligt, ålderdomligt uttryck, som E övertagit från KH. I jultidens morgonbön vid ottesången (s. 82) läses orden: *behålla oss i vår Frälsares levande kännedom*. Numera torde ordet *kännedom* icke kunna brukas i betydelsen av *kunskap* och genetivkonstruktionen torde icke heller vara i enlighet med nutida språkbruk.

Förstärkande uttryck.

Ett utmärkande drag i den gällande KH är att dess mångordighet ofta, och särskilt i högtidsbönerna visar sig i hopande av synonymer eller likartade uttryck. På ett välgörande sätt har E strukit åtskilliga av dessa upprepningar. På en del punkter skulle man törhända kunnat gå ännu ett steg.

Några exempel må anföras på hopande av verben *prisa, tacka* och *lova* (s. 82 f.). Morgonbönen på nyårsdagen börjar sålunda: *Vi prisa och tacka dig . . . Lovat vare ditt heliga namn.* Morgonbönen för fastan: *Vi tacka och lova dig för . . . Vi prisa dig, som.* Det är uppenbart att sådant förstärkande uttryck kunna vara på sin plats, för att understryka och starkt framhäva maningen till lov. Såsom till exempel i högtidsbönen på Heliga trefaldighets dag: (s. 106) *Dig, treenige Gud, lova, ära och tillbedja vi.* Men återkomma sådana upprepningar alltför ofta mister förstärkningen sin kraft, och förvandlas i mångordighet. Juldagens högtidsbön torde därför kunna omredigeras i förenklande riktning. Den börjar nu sålunda i E: *Vi tacka och prisa dig för att du . . . Dig vare evigt lov . . . Herre Jesus Kristus, för att du . . . Vi tacka dig för att du . . .*

I en del fall har E möjligen avsiktligt iakttagit upprepningar, som litterärt kunna vara verkningsfulla, men som bli vanskliga då de förekomma i böner, som ofta upprepas. Till sådana vanskliga upprepningar räknar jag början av den allmänna kyrkobönen vid söndagsgudstjänst på annan plats än i kyrka (s. 76). Den begynner sålunda: *Lovad vare du, vår Herres, Jesu Kristi, Gud och Fader, barmhärtighetens Fader och all trösts Gud. Vi tacka dig för all din mångfaldiga godhet. Framför allt tacka vi dig för att du har givit oss din enfödde Son, vår Frälsare . . .* Detsamma gäller kyrkobönen s. 80 *Vi tacka dig, gode Gud Fader, för att du har låtit oss bliva dina barn, och för att du dagligen bevisar oss så mycket gott. Vi tacka dig för att du har . . .* Jämför ock högtidsbönen på pingstdagen (s. 106) och bönen för fäderneslandet nr. 16 s. 116: *Vi tacka och prisa dig, du alla goda gåvors givare, för det härliga och älskade land som du har skänkt oss till arv och eget. Vi tacka och prisa dig, käre Fader i himmelen . . . o. a.*

Ett litet frågetecken sätter jag inför bruket av uttrycket *tack och lov*, som dessvärre på ett föga tilltalande sätt dragits ned och profanerats. Icke fullt tillfredsställande ter sig uttrycket *frambära* (resp. *hembära*) *tack och lov*. (Morgonbönen på Kristi himmelsfärdsdag s. 84, högtidsbön på nyårsdagen s. 104, på Kristi himmelsfärdsdag s. 106, på reformationsdagen s. 107, bönen nr. 8 s. 112.) Törhända kunde man här i de fall då en större högtidlighet är önskvärd bruka ett sådant uttryck som *Inför dig frambära vi vår tacksägelse och lovsång*.

En annan ordsammanställning, som synes mig böra brukas med stor varsamhet är *Guds (ditt) ord och löfte*, där ord och löfte torde kunna betraktas som synonymmer. I skriftermålet (s. 13) brukas uttrycket två gånger efter vartannat, dels i absolutionen *så är ock, i kraft av Guds ord och löfte, fast och visst* och dels i bönen¹⁾ *så att vi fast förtrösta på detta ditt ord och löfte*. Jämför

¹⁾ Denna kollekt bör icke betecknas som *Tacksägelse och bön* utan blott med ordet *Bön* (jfr DSK s. 20).

bön för konfirmanderna (s. 109): *så att de i botfärdighet och tro taga emot ditt ord och löfte.*

Språklig funktionalism.

Det är ett tilltalande drag i vår tid att man också i gudstjänst-språket låter var sak nämnas vid sitt vanliga namn, i stället för att göra omskrivningar. E har på åtskilliga punkter accepterat denna slags funktionalism. Han talar om *kyrkomötet*, (s. 34, jämför dock sida 112, bön nr. 6.) där gällande KH beder för *dem, som nu äro församlade för att överlägga om din kyrkas angelägenheter*. Sakligt är det av E brukade ordasättet att föredraga, såsom klarare. Med KHs omskrivning kunde ju avses både biskopsmöte, allmänt kyrkligt möte, o. s. v. På liknande sätt har E utbytt *riksmöte* mot *riksdag*, vilket är sakligt bättre eftersom *det nu församlade riksmötet* snarare betecknar mejeristernas, gynekologernas eller de politiska partiernas och andra sammanslutningars riksmöten; medan det svenska folkets befullmäktigade ombuds församling heter *riksdag*.

Men även här skulle man i klarhetens och saklighetens intresse önska att omskrivningarna fått försvinna i ännu större grad.

Konfirmander benämnas fortfarande *de (unga) som (nu) beredas till sin första nattvardsgång* (s. 35 2 ggr. och bönen nr 1 s. 109.) Denna omskrivning är i flera avseenden olycklig sedan beteckningen *nattvardsbarn* i allmänhet ersatts med *konfirmander*. Den täcker icke längre den bakomliggande verkligheten, eftersom prästen numera måste räkna med konfirmander, som icke hava för avsikt att deltaga i nattvardsgången. Den sammanställer på ett otillfredsställande sätt konfirmationen och den första nattvardsgången, så att konfirmationens egen betydelse ställs åt sidan. Den inriktar uppmärksamheten på konfirmationen såsom en förberedelse till den *första* nattvardsgången och bidrager därmed att inskräpa den felaktiga uppfattningen om nattvarden såsom ett engångssakrament. Det synes mig vara högst önskvärt att omskrivningen här utbytes antingen mot ordet *konfirmander* eller *de (unga) som nu beredas till sin konfirmation*.

Det skulle törhända ej heller vara olämpligt att helt enkelt i allmänna kyrkobönen tala om *nattvardsgästerna* åtminstone i trefaldighetstidens kyrkobön (s. 35), där de omnämnas med det oklara uttrycket: *Möt de dina, då de träda fram till ditt bord*. Jfr ock bönen i kyrkoinvigningen: *Giv dem som här framträda till Herrens bord*.....

Hem och föräldrar omskrivas (s. 10) sålunda: *dem som du betrott barn och unga*. De anhöriga omnämnas såsom *våra kära* (s. 35 och 36,) eller *dem din kärlek har givit oss* (s. 77). Missionärerna omnämnas (nr 2 s. 110) såsom *de, som du (Gud) från vårt folk har sänt ut till fjärran land*, eller såsom *budbärare och bekännare, som gå åstad till fjärran land för att i ord och gärning vittna om dig och ditt evangelium*. (s. 231). Hednafolken, eller hedningarna,

omtalas såsom *de folk som ännu sitta i mörkret och dödens skugga* (s. 83, trettiondedagen, s. 107 missionsdagen, och s. 231). Äro dessa mer eller mindre oklara omskrivningar verkligen nödvändiga?

Man kunde kanske också vara benägen att fråga sig om icke numera ordet *präst* har fått en så god klang, att det skulle kunna duga i bönerna (kyrkobönerna och litanian och annorstädes) i stället för de något oklara *herdar och lärare*. Möjligen kunde man bedja för och om *präster och själasörjare* eller *biskopar, präster och själasörjare*.

Bönernas kristologiska avslutning.

Bönerna i den kristna gudstjänsten ha av ålder som avslutning ägt en kristologisk formel till erinran om Herrens eget löfte: »vadhelst I bedjen om i mitt namn, det skall jag göra, på det att Fadern må bliva förhärligad i Sonen. Ja, om I bedjen om något i mitt namn, så skall jag göra det.» Jh 14:13, 14. Dessa kristologiska formler eller konklusioner, som höra till hela bönen och alltså böra vara fristående, hava av ålder en fixerad lydelse. De kunde ha olika form i olika sammanhang, men ägde eljest formelns karaktär, så att lydelsen alltid återkom i aldeles lika gestalt.

Vid revisionen av EB 1921 har detta iakttagits i viss utsträckning, men icke genomförts konsekvent.

1. Den enklaste konklusionen till en kollekt riktad till Gud lyder i vår gällande EB: *Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre* (t. ex. 4 s. i adv.). I något fall har emellertid ordföljden oriktigt omkastats, sålunda: *Genom Jesus Kristus, din Son, vår Herre*. (3 s. i adv.); i ett par fall har orden *din Son* förmodligen av förbiseende uteslutits och konklusionen fått denna lydelse: *Genom Jesus Kristus, vår Herre* (3 s. e. trettiondedag, 4 s. e. påsk och botd. alt. 2) och slutligen har i ett fall konklusionen redigerats sålunda: *Genom din älskade Son Jesus Kristus, vår Herre* (14 s. e. tref.). Enhetlighet hade här varit tillbörlig.

2. Vid vissa tillfällen har konklusionen fått en rikare utformning: *Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre, vilken lever och regerar med dig och den helige Ande,¹⁾* (i en gudom) *från evighet till evighet*. (2:a, 3:e och 4:e böndagarna). De inom parentes satta orden saknas i EB men borde ha meddelats.

3. Om bönen är riktad till Kristus har konklusionen följande form: *Du som lever och regerar med Gud Fader och den helige Ande, i en gudom, från evighet till evighet*. (1 s. i advent.)

¹⁾ Det kan påpekas att bibelöversättningen av år 1917 skriver *helige Ande* (med litet *h*) medan gällande KH och E med stort *H*. Detta förorsakar den inkonsekvensen att EB skriver med litet *h* utom i avdelningen: *Den svenska mässan jämte andra gudstjänster och heliga handlingar*. Konformation inom alla kyrkans böcker torde också i sådana stycken vara tillbörlig, likaså i fråga om interpunkteringen vid en sådan ofta återkommande detalj.

4. Omnämnes Kristus i bönens början har konklusionen följande form: *Genom samme din Son Jesus Kristus, vår Herre.* (juld., annand. jul, nyårsd., trettonded. jul, sexagesima, palms., annand. påsk, Marie kyrkogångsd. och bebådelsed.) 5. På Kristi förklaringsdag får denna konklusion en högtidligare form: *Genom samme din Son Jesus Kristus, vår Herre, vilken lever och regerar med dig och den helige Ande (i en gudom) från evighet till evighet.* (De inom parentes satta orden saknas men skulle rätteligen förekomma.)

6. Omnämnes Kristus i slutet av en bön, riktad till Gud, tillfogas konklusionen: *Vilken lever och regerar med dig och den helige Ande (i en gudom) från evighet till evighet.* (sönd.n. e. jul, påskd.)

7. Om slutligen Anden omnämnes i bönen så tar konklusionen följande gestalt: *Genom (din Son) Jesus Kristus vår Herre, vilken med dig och samme den helige Ande lever och regerar, i en gudom, från evighet till evighet.* (pingstdagen.) En språkligt oriktig variant av denna konklusion finnes på 18 s. e. trefaldighet. Detsamma gäller konklusionen på Heliga trefaldighetsdag. Olämplig form har konklusionen även på långfredag.

Vid den retuchering av EB, som måste företagas i samband med handbokens slutliga redigering borde uppmärksamheten riktas på dessa konklusioner, så att de finge en korrekt gestalt. (Även på några andra punkter tarva kollektbönerna språkligt en överarbetning.)

I kyrkohandbokens böner är det uppenbarligen tillbörligt att konklusionerna äro i överensstämmelse med EB.

En granskning av E i detta stycke ger vid handen att förslaget som regel upptager formen nr 1 härövan: *Genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre.* (s. 61, 82 jul, 102 nr 1 och 2, 109 nr 1, 120 nr 25, 121 nr 28 och 29, 127 h., 155, 216).

I några fall ha orden *din Son* uteslutits. (s. 30, 32, 103 nr 3 och 4, — jämför här nr 1 och 2 på sida 102—119 nr 23, 156 och 157.) I flertalet av dessa fall kan man törhända acceptera den förenklade formen, vilket jag däremot håller före att man icke bör göra i biskopsvigningen (s. 205) och kyrkoherdeinstallation (s. 220). I båda dessa fall vore möjligen den högtidligare konklusionen nr 2 ovan på sin plats, liksom vid prästvigning (s. 216).

I några fall har ordföljden omkastats så att konklusionen fått följande form: *Genom Jesus Kristus, din Son, vår Herre.* Denna ordföljd är rytmiskt sämre än den i regel brukade, och bör därför korrigeras. (s. 9 mom. 2 h., 35 ggr., 47 nr 3 a v., 112 nr 7 — jfr samma sida nr 8; i båda fallen bör konklusionen göras fristående. — s. 227, 238.)

På ett ställe har konklusionen följande rytmiskt olämpliga lydelse: *Genom din Son, vår Herre, Jesus Kristus* (s. 212).

I några fall har konklusionen fått en från den traditionella avvikande form: *Genom Jesus Kristus, vår Frälsare.* (s. 13) eller

Genom Jesus Kristus, vår Herre och Frälsare (s. 43) eller *Genom Jesus Kristus, din älskade Son, vår Herre* (s. 111).

Till bönen vid biskopsvigning (s. 208) har fogats konklusionen nr 2 ovan, vari dock saknas orden *din Son*, varjämte ordföljden i relativsatsen torde böra rättas efter bruket i EB.

Konklusionen nr. 4 härovan meddelas mycket sparsamt i E. Jag antecknar s. 127, 131, 133 och 160 nr. 2. Uppenbarligen borde bönen nr. 1 på sida 160 haft samma form av konklusion. Den skulle också med fördel ha kunnat utnyttjas på åtskilliga andra ställen, såsom i tacksägelsebönen för påsk-pingsttiden (s. 44) samt framför allt efter kollektbönen s. 52, för så vitt man icke här föredrager formeln nr 2.

Formeln nr 3 härovan förekommer i E ingenstädes. Den kunde med fördel tillfogas tacksägelsebönen för fastan (s. 44) och högtidsbönen på himmelfärdsdagen (s. 106). Likaså torde formlerna nr 5, 6 och 7 kunna utnyttjas.

I fråga om kollektbönerna må i detta sammanhang få påpekas olämpligheten i liturgiskt språkbruk av sådana tilltal till Gud, som *gode Gud* eller *store Gud*, båda i hög grad missbrukade i profant språkbruk. De förekomma på s. 59 nr. 5 och s. 109 nr. 1.

En annan liten detalj må i detta sammanhang få påpekas. På s. 13 i bönen under nr. 5 omtalar prästen sig själv i tredje personen: *Vi tacka dig av allt hjärta för att du, genom ditt ords tjänare, nådeligen har tillsagt oss våra synders förlåtelse.* Detta är oklart och knappast riktigt.

Dispositionen.

För de liturgiska bönerna gäller som ett oeftergivligt krav att de skola vara strängt logiskt disponerade. Detta är oundgängligt nödvändigt enkannerligen vid de längre bönerna, om icke dessa skola verka tröttande därigenom att upprepningar eller hopp i tankegången förekomma. I synnerhet tarva de allmänna kyrkobönerna en mycket strängt genomförd disposition. På denna punkt brister den gällande KH avsevärt. Vid tillägg som gjorts tid efter annan har man icke beaktat att det nytillkomna placerats på rätt ställe. Icke heller ifråga om de år 1929 tillkomna bönerna kan det sägas att de hålla måttet ifråga om reda i dispositionen.

Den klassiska dispositionen för en kyrkobön är följande:

1. Akallan.
2. Förbön för kyrkan.
3. Förbön för land och folk.
4. Förbön för särskilda stånd.

Inom dessa avdelningar kan dispositionen givetvis med full rätt tänkas efter olika linjer. Jag tillåter mig här skissera en möjlig disposition:

1. *Akallan:*
2. *Förbön för kyrkan:* a) kristenheten på jorden, missionen, martyrerna. b) kyrkan i vårt land, hennes herdar, kyrkomötet,

c) den egna församlingen, nattvardsgästerna, konfirmanderna, församlingsgemenskapen.

3. *Förbön för land och folk*: a) freden på jorden, b) fosterlandet, konungen, rikets styrelse, riksdagen, c) folket,

4. *Förbön för skilda stånd*: a) arbetet, markens gröda. b) hemmet, skolan. c) ensamma, fattiga, sjuka, döende. d) den sista stunden, evigheten.

I denna disposition har jag i underavdelningarna genomgående begynt med det större (kristenheten, jorden) och övergått till det mindre (den egna församling, folket). Självfallet kan man med lika rätt följa den omvända ordningen.

I gällande KH spåras tydligt den gamla klassiska dispositionen, ehuru den icke är konsekvent genomförd. Förbönen för kommunikanter och konfirmander göres alltså icke i samband med lokal-församlingen utan efter bönen för hemmen och de unga, förbönen för dem som lida förföljelse för evangeli skull, göres omedelbart efter bönen för de värnlösa, den torde böra anses höra till avdelningen kristenheten på jorden. För att icke behöva i alltför hög grad gå i detalj hänvisar jag till den omarbetning av den äldre allmänna kyrkobönen, som bifogas efter denna uppsats.

Ifråga om utformningen hos E av denna kyrkobön, vill jag dock påpeka att han i åkallan uteslutit satsen *Var oss nådig för Jesu Kristi skull och tänk icke på våra synder*. Orsaken är givetvis den att meningen inneburet en andra syndabekännelse, alltså en upprepning. Detta synes kunna motivera en uteslutning av satsens senare led, men icke av dess första. Genom uteslutning av hela meningen har nämligen den ursprungliga trinitariska uppbyggnaden av åkallan deformerats. Det torde icke vara tillbörligt att det här saknas en erinran om Kristus, församlingens Herre.

En erinran om dopets nåd borde vara på sin plats i den allmänna kyrkobönen; en sådan saknas f. n. i högmässorituallet. Det samma gäller om ansvaret för gemenskapen i den egna församlingen.

Märkvärdigt väl bevarad är dispositionen i litanian (s. 100 f). Ett par önskemål kunna dock göras. Bönepunkten: *att du värdes avvärja falsk lära och all förförelse* bör flyttas längre ned i samma stycke och till denna avdelning, som handlar om kyrkan, bör överföras bönepunkten *att du värdes styrka alla dem som lida för sin kristna tro*. Dessutom borde här tilläggas ett bönemoment för biskopar och själasörjare. Hela det ifrågavarande stycket skulle då komma att lyda:

*Vi arma syndare bedja dig
att du värdes styrka och beskärma din heliga kristna kyrka,
att du värdes bevara och leda alla biskopar och själasörjare,
att du värdes sända trogna arbetare i din skörd,
att du värdes med ordet giva din Ande och kraft,
att du värdes styrka alla dem som utstå lidande för sin kristna tro,*

*att du värdes återföra alla villfarande,
att du värdes avvärja falsk lära och all förförelse,
att du värdes göra ditt namn känt i hela världen,
att du värdes ena alla trogna, att det må bliva en hjord och en
Herde.*

Hör oss, milde Herre Gud.¹⁾

Här nedan meddelas slutligen några försök till bearbetningar av böner i gällande KH och några nya böner.

Törhända tarvar en sådan dristighet motivering. Som sådan må gälla, att anledningen till dessa bearbetningen i flertalet fall icke varit den pågående handboksrevisionen, utan en ny utvidgad upplaga av Veckans tideböner, för vilken tarvas ett större antal de-tempore-bestämda böner. För detta behov har jag bearbetat den gällande KHs morgonböner. På enahanda sätt har mitt intresse kommit att rikta sig mot bönerna för vigningar och invigningar vid arbetet på ett häfte tideböner avsedda att brukas vid kyrkmässa och andra sådana tillfällen. Det har sålunda varit ur rent praktiska behov och i ett bestämt läge, som dessa böner framvuxit. Den enda omredigeringen, som föranletts direkt av denna uppsats är om-dispositionen av den allmänna kyrkobönen. För tydlighetens skull har jag i detta fall låtit dispositionen stå kvar.

I bönen vid kyrkoherdeinstallation har det synt mig vara en påtaglig brist, att en förbön saknats för den församling vars kyrkoherde installerats, varför jag tillagt en avdelning därom.

ALLMÄN KYRKOBÖN.

I. Akallan.

Evige och allsmäktige Gud, dig åkalla vi. Du som är alltings skapare och beskärmare förbarma dig och var oss nådig för Jesu Kristi skull. Utgjut din Helige Ande över oss och bevara oss i dopets nåd, så att vi efter ditt ord vandra i ett heligt leverne.

II. Kristenheten på jorden.

Se mildeligen till de folk som ännu icke känna dig, den ende, sanne Guden och låt genom Kristi evangelium frälsningens ljus uppgå för dem. Församla och uppehåll din kristenhet på jorden genom ordet och de heliga sakramenten. Styrk alla dem som för evangelii skull utstå lidande och smälek.

II b. Kyrkan i vårt land, lokalförsamlingen.

Välsigna kyrkan i vårt land, hennes präster och församlingar

¹⁾ Å sida 102 gives följande anvisning: »Litanian avslutas med antifoni och bön enligt någon av följande fyra former.» Det efterföljande bör icke betecknas som *antifoni* utan som *versiklar* med *kollektböner*.

(så ock det nu församlade kyrkomötet och dess rådslag). Omslut med din nåd denna menighet och dem som här tillbedja dig. Välsigna gästerna vid nattvardsbordet, så att de bliva styrkta i tron och i kärleken och i det eviga livets hopp. (Tänk i nåd på dem som nu beredas till sin konfirmation. Stadfäst deras tro och deras kunskap om dig.) Hjälp oss alla att troget förbliva i församlingens gemenskap, så att vi komma fram till enheten i Kristus.

III. *Land och folk.*

O Gud, låt fred råda på jorden och förtag misstro och fiendskap allestädes. Var fosterlandets värn och sköld. Välsigna vår konung och hans hus. Förläna din hjälp till rikets styrelse och till vår frihets försvar. (Låt riksdagens beslut lända till allas välfärd.) Gör oss till ett folk, som fruktar dig. Håll rätt och rättfärdighet vid makt och främja endräkt och försonlighet ibland oss.

III. *Skilda stånd.*

Giv framgång åt varje gott verk och använd allt ont och skadligt. Skänk din välsignelse över markens gröda och allt redbart arbete. Låt kärlekens ande råda i våra hem. Hjälp oss att fostra barnen och de unga i din fruktan så att de växa till i nåd och sanning. Förbarma dig över alla ensamma och värnlösa, fattiga och bedrövade. Trösta alla sjuka och var när dem som kämpa med döden. Hjälp oss omsider i vår sista stund och förläna oss efter detta förgångliga livet en evig salighet. Amen.

MORGONBÖNER VID OTTESANGEN.

Under advent.

Allsmäktige, evige Gud, du som har låtit oss uppleva denna nya dag och begynnelsen av detta nya nådens år, vi tacka dig för att du har sänt din Son, Jesus Kristus, och genom honom har förkunnat evangelium om det rike, som du har tillrett från världens begynnelse och som icke kan bävas. Vi bedja dig: förläna oss nåd till att alltid förtrösta på det fasta och dyrbara ordet att han har kommit i världen för att frälsa syndare. Låt oss, under all växling av ljus och mörker som äger rum i tiden, få behålla ditt ord och dina heliga sakrament och låt jordens alla folk få skåda ditt rike. Giv oss frimodighet till att förbida den dag då Människosonen kommer i sin härlighet. Amen.

Under jultiden.

Himmelske Fader, du som under den gångna natten har hållit din skyddande hand över oss och på nytt låter oss uppleva en nådens och salighetens dag, vi tacka dig för att du har låtit din enfödde Son bliva människa till frälsning för alla. Vi bedja dig: lär oss att hämta tröst av hans heliga födelse och att fröjdas av

din härlighet, som strålar fram i Kristi ansikte. Giv oss din Ande, så att vi bevaras i en levande kunskap om vår Frälsare. Gör oss genom tron till dina barn, som hålla fast vid livets ord och troget tjäna dig till dess vi en gång, med alla änglar och helgon, få evigt prisa dig. Genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre, vilken lever och regerar med dig och den Helige Ande, i en gudom, från evighet till evighet. Amen.

Vid trettondedagstiden.¹⁾

Allsmäktige, evige Gud, som bor i ett ljus dit ingen kan komma, vi tacka dig för denna nådens dag, då du låter förkunna för oss att du har sänt din enfödde Son, Jesus Kristus till att vara det sanna ljuset i världen och att lysa för alla människor. Vi lova dig för att du har låtit också oss se det sken som utgår från evangelium om Kristi härlighet och bedja dig: låt ditt ord allt framgent bo ibland oss. Sänd det till de folk som sitta i mörker och döds-skugga och låt Israel skåda dess härlighet. Gör oss alla till ljusets barn och led oss till den dag då jordens folk och stammar skola samlas inför din tron och alla tungor skola bekänna att Jesus Kristus är Herre. Amen.

Under fastan.

O Gud, du som (under den heliga passionstiden) låter förkunna för oss huru din Son, Jesus Kristus, utblottade sig, i det han antog tjänareskepnad och ödmjukade sig och blev lydig intill döden, vi tacka dig för att han genom sitt lidande och sin död har åt oss invigt en ny och levande väg till dig. Vi bedja dig: lär oss besinna att han är försoningen för våra synder. Låt evangeliet om hans kors ibland oss bevisa sig såsom en kraft till frälsning för var och en som tror. Gör oss till hans efterföljare och rena våra själar till oskrymtad broderlig kärlek. Hjälp oss att ståndaktigt uthärda lidande och att bevisa tålamod intill änden. Genom samme din Son, Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

Under påsktiden.

Allsmäktige Gud och Fader, genom vilkens nåd vi denna morgon hava fått vakna i frid och träda upp i din helgedom. Vi tacka dig för livets ord om Jesus Kristus, vår Frälsare, som du har återfört från de döda och med kraft bevisat vara din Son och dödens övertinnare. Vi bedja dig: lär oss att med tacksamma hjärtan mottaga detta glada budskap. Uppväck oss, genom din Helige Ande, ur syndens död, och giv oss kraft till att vandra i ett nytt leverne. Låt oss en gång få uppstå i härlighet och mottaga salighetens arv till evig och utesäglig glädje. Amen.

På Kristi himmelsfärdsdag.

Herre Jesus Kristus, du som i sanning är världens Frälsare, med tacksägelse och lovsång komma vi inför dig denna dag för att fira

¹⁾ Kan brukas också på kyndelsmässodagen.

din ärorika himmelsfärd och för att minnas huru Fadern upptog dig i härligheten och satte dig på sin högra sida. Vi bedja dig: hjälp oss att icke hava vårt sinne vänt till det som hör jorden till, men att söka den tillkommande staden, där du lever för att mana gott för oss. Lär oss att med uthållighet löpa framåt i den tävlingskamp som här är oss förelagd och skänk oss härlighetens oförvissneliga segerkrans, när du kommer för att frälsa oss till ditt himmelska rike. Du som lever och regerar med Gud Fader och den Helige Ande, i en gudom, från evighet till evighet. Amen.

Vid pingsttiden.

Allsmåttige Gud och Fader, som har låtit oss denna natt tryggt vila under ditt hägn och nu träda upp i ditt hus, för att där höra förkunnas de stora ting som du har gjort med oss. Dig lova vi för att du genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre, har grundat din kyrka på jorden.

Vi bedja dig, du som rikligen utgöt din Helige Ande över apostlarna, att du ville låta också oss såsom gåva undfå visdomens och uppenbarelsens ande. Led oss genom hans kraft fram till hela sanningen. Skänk oss rättfärdighet och frid och glädje. Bevara genom fridens band andens enhet i din församling och låt henne växa till i kärleken intill den dag då Kristus kommer för att ställa henne fram inför sig i härlighet. Amen.

Missionsdagen.

O Gud, som har låtit din enfödde Son, Jesus Kristus, komma i världen och förkunna det glada budskapet om frid för dem som voro fjärran och om frid för dem som voro nära, vi tacka dig för att du har kallat oss, till att hava medborgarskap med ditt husfolk och bedja dig: lär oss att ödmjukt besinna att hedningarna äro våra medarvingar i Kristus Jesus och jämte oss delaktiga i löftet. Uppväck ibland oss män och kvinnor, vilka du finner värda det förtroendet att såsom missionärer vara dina budbärare, och giv dem den nåden att för hedningarna förkunna evangelium om Kristi outrannsakliga rikedom. Utgjut din Ande över dina tjänare och låt deras förkunnelse bliva mottagen och bevarad i rättsinniga och goda hjärtan och bära frukt i ståndaktighet. Uppbygg din kyrka allestädes genom ordet och sakramenten. Låt genom henne alla släkter på jorden varda välsignade. Bevara dina trogna i Kristi gemenskap intill den dag, då du kallar dem från öster och väster, från norr och söder till att bliva bordsgäster i ditt eviga rike. Amen.

VID BISKOPSVIGNING.

O Gud, du härlighetens Fader, som visade din väldiga styrkas kraft därmed att du uppväckte Jesus Kristus från de döda och

satte honom på din högra sida i den himmelska världen, vi tacka dig för att du i din kärlek gav honom åt församlingen till att vara ett huvud över allting och för att du genom honom har insatt apostlar och profeter, evangelister, herdar och lärare, vilka skola uppbygga din kyrka.

Vi bedja dig för denne din tjänare, som nu har blivit invigd till att vara biskop för din församling och till att hava omsorg om henne, förläna honom din Helige Ande, så att han icke försummar att vårda den nådegåva som finnes i honom, men förbliver i Kristi gemenskap, under ständig bön rannsakande de heliga skrifterna.

Giv honom vishet så att han förmår pröva vad som är din vilja och vad som leder till liv och gudaktighet. Gör honom brinnande i anden, tålig i bedrövelsen, uthållig i bönen. Lär honom att hava akt på sin plikt att förmana och att uppmuntra, att taga sig an de svaga och att visa tålmod mot var man.

Gör honom till en trogen och förståndig tjänare, vilken ståndaktigt uthärdar allting för deras skull som du har utvalt, på det att han med dem må vinna frälsningen i Kristus Jesus och därmed evig härlighet.

Genom din Son, Jesus Kristus, vilken lever och regerar med dig och den Helige Ande, i en gudom, från evighet till evighet. Amen.

VID KYRKOHERDEINSTALLATION.

O Gud, du som genom vår Frälsare, Jesus Kristus, har gjort dödens makt om intet och fört liv och oförgänglighet fram i ljuset genom evangelium, vi tacka dig för att du ibland oss har uppriktat din kyrka och för att du alltfört insätter herdar i din församling, som skola förkunna korsets och uppståndelsens evangelium.

Vi bedja dig för din tjänare, som du har satt till denna din församlings herde och själasörjare, utgjut din Helige Ande över honom. Omslut honom med din kärlek, så att han förbliver i Kristus och bär mycken frukt. Gör honom uthållig i att bedja och att rannsaka de heliga skrifterna. Skänk honom frimodighet till att förkunna ditt ord och att utdela de heliga sakramenten. Gör honom ståndaktig i att beflita sig om allt gott verk, på det att han av dig må befinnas vara en trogen förvaltare för ditt husfolk och församlingen inför dig må kunna vittna om hans tro och kärlek.

Uppbygg o Gud, denna din församling genom ordet och sakramenten. Hjälp dem som här åkalla ditt namn att oryggligt hålla fast vid hoppets bekännelse och att uppliva varandra till kärlek och goda gärningar. Låt dem tillika med dina trogna från jordens alla ändrar en gång komma till den stad, som din härlighet upplyser, för att de där i evighet skola prisa din godhet.

Genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre, vilken lever och re-

gerar med dig och den Helige Ände, i en gudom, från evighet till evighet. Amen.

VID PRÄSTMÖTE OCH KONVENT.

O Gud, du som genom det heliga dopet har infogat oss i din kyrka till att hava gemenskap med dig, vår Fader och med din Son, Jesus Kristus, vår Herre, vi tacka dig för att du har aktrat oss värdiga din kallelse att vara präster och själasörjare i din församling och bedja dig, sänd oss din Helige Ände. Uppfyll våra hjärtan med levande tro, med godhet och barmhärtighet. Hjälp oss att akta på det kall, som vi hava undfått, och gör oss inbördes ens till sinnes, fria från genstridighet och uppfyllda av kärlek till varandra. Lär oss besinna att vi, fastän många, dock utgöra en enda kropp i Kristus, och att vi såsom lemmar, skola vara varandra till tjänst. Gör oss fasta i en och samma Ände, så att vi endräktigt och uthålligt kämpa tillsammans för tron på evangelium. Amen.

VID KONFIRMANDGUDSTJÄNST.

O Gud, som i din faderliga godhet genom det heliga dopet har till dina barn upptagit dem som nu skola beredas till sin konfirmation. Vi bedja dig: öppna deras hjärtan så att de mottaga din Son, Jesus Kristus, vår Herre. Giv dem din Helige Ände, så att de villigt höra ditt ord och stadfästas i kunskapen om dig. Förök deras tro och giv dem lust att troget bedja och att förbliva i din församlings gemenskap. Väck i deras sinnen längtan efter att möta vår Herre och Frälsare i den heliga nattvarden och lär dem att alltid glädjas över att deras namn äro skrivna i himmelen. Amen.

Arthur Adell.

Våra äldre koralers rytmiska utgestaltning¹⁾.

Den protestantiska menighetssången är till sin väsentliga karakter en art av kontrafakt eller parodi i betydelse av *textunderläggning till en redan existerande melodi*. Ytterligt få av de i vår

¹⁾ Nedanstående uppsats utgör en överarbetad form av det föredrag som jag på K. S. V:s Centralkommittés uppdrag höll under 4:e allm. sv. kyrkosångsmötet i Västerås 1936 vid ett möte å Strömsholms slott den 16 nov. Någon publicering hade jag ej tidigare avsett, men då nu koralboksfrågan är ytterst